№ 52 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 10 **1890** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 10 № 52

ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկ.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

[illegible]

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողին 2 կոպէկ.

Այսօր մայիսի 10-ին, [illegible] ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԿԸ ԿԱՏԱՐՎԻ ՐԱՖՖԻ [illegible] ՎՐԱ, [illegible] Սկիզբը $1\frac{1}{2}$ ժամին, կէսօրից յետոյ: 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեր քսան և հինգ տարվայ գրական գործունէութիւնը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. [illegible] Գրիգոր Արծրունու գրական գործունէութեան քսան և հինգ ամեակը. [illegible]—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. [illegible]—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակներ Թիւրքաց Հայաստանից.

ՄԵՐ ՔՍԱՆ ԵՒ ՀԻՆԳ ՏԱՐՎԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիսի 6-ին, կիրակի օր, «Մշակի» խմբագիրը Թիֆլիսի հասարակութեան կողմից [illegible]

Արտայայտելով մեր խորին շնորհակալութիւնը հասարակութեան ընդունելութեան և հիւրասիրութեան համար, թող մեզ ներվի, որպէս խոստովանք, բացատրել այն ուղղութիւնը, որին մենք միշտ հետևել ենք մեր քսան և հինգ տարվայ գրական գոր[illegible]

[illegible] անհատականութեան զարգացման (развитіе индивидуальности).

[illegible]

Պարզ է որ երբ մարդկային հասարակութեան կէսը, արական սեռը միայն քաղաքակրթվում, զարգանում է անհատապէս, իսկ միւս կէսը՝ իգական սեռը, արհամարհվում, ընտանիքը որը բաղկացած է մարդուց և կնոջից, իր գոյութեան մէջ չէ կարող

[illegible] ռուհէք սարսափով էին նայում այդ երկու համարձակ օրիորդների վրա և միայն մի երկու տարուց յետոյ մի շվէյցարուհի վրատահացաւ ուսանող դրվել համալսարանում: Այն ժամանակ մենք գրում էինք Թիֆլիսի հայ լրագիրներում կանանց բարձր կրթութեան անհրաժեշտութեան մասին. բայց ո՞վ էր լսում.... Որքա՜ն փոխվեցան այժմ ժամանակները. այսօր մենք ստանում ենք հեռագիրներ Ժընէվի և Բեռնի համալսարաններում ուսանող հայ օրիորդներից:

Ապա անցնելով մասնաւորից դէպի ընդհանուրը, ընտանիքի անհատական զարգացումը առաջ է բերում և համայնքի և հասարակութեան անհատական զարգացումը, քանի որ համայնքը ընտանիքների գումարումն է, իսկ հասարակութիւնը՝ համայնքների գումարումն է:

Աւելի էլ ընդարձակելով մեր միտքը, մենք հասնում ենք ազգի անհատական զարգացման գաղափարին: Ազգի անհատական զարգացման զօրաւոր գործիչներից մէկը, մենք միշտ մեր բոլոր գրուածներում համարել ենք մայրենի լեզուն, որը յատուկ լինելով մարդու բնական ընդունակութիւններին, ա[illegible]

[illegible] միմիայն այն ժամանակ, երբ ինքնակրթութեան գործում կը մասնակցեն ազգի բոլոր մասերը, ոչ թէ միայն այլ և այլ դասակարգերին և դաւանութիւններին պատկանողները, բայց և նոյն ազգին պատկանող տաճկահայ՝ պարսկահայ կամ թիւրքահայ անդամները:

Աւելի հեռու գնալով, և աւելի ընդարձակելով մեր միտքը՝ կը հասնենք այն եզրակացութեանը, որ պէտք է ձգտել և մեր ամբողջ երկրի թէ բարոյական, թէ մտաւոր և թէ տնտեսական անհատական զարգացմանը: Այդտեղ արդէն անհրաժեշտութիւն է զգացվում թէ բարոյական, թէ մտաւոր և թէ տնտեսական համերաշխութիւն հաստատել նոյն երկրում բնակվող այլ և այլ ցեղերի մէջ, որպէս զի երկիրը, որը ամբողջ պետութեան մի մասն է կազմում, ընդունի անհատապէս զարգացած միաւորի ամփոփ մի կերպարանք:

Պարզ է որ այդ անհատական զարգացման գաղափարին ձգտելով, հրապարակագիրը չէ կարող անտես առնել, որ հասարակական հաստատութիւններն ու օրէնքները, որոնք մեզ, կենդանի մարդկանց

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

XXIII

188... մարտ 20 Բաղէշ

Բարեկամ.

Խիզանից մօտ է Բաղէշը, ուստի և մի պտոյտ անելու համար Բաղէշ եկայ, լեռնամիջեան այս քաղաքը:

Վանից միայն 24 ժամ հեռաւորութեամբ Տորոսի լեռներում յաճախ տեսնվող երկար ձորերից մէկի մէջն է Բաղէշը: Ջորը բաւական մեծ է. մէջտեղից կտրում անցնում է Բաղէշի գետակը, խառնվում է երկու մօտակայ ձորերից վազող վտակների հետ, յետոյ գնում միանում է Սղերտի գետի հետ և թափվում Տիգրիսում: Գետի երկու եզերքներից սկսած քաղաքի տները աստիճանաբար դէպի վեր են բարձրանում. բոլոր տները քարաշէն են, այստեղ բաղէշեցիք Վանի քարացող հողի փոխարէն ունեն փ ո ւ տ ք ա ր կոչվող քարը, որը արևը տեսնելուն պէս պնդանում է. բնականից այնչափ կակղ է, որ սղոցներով կտրտում և ուզած ձևը տալիս են: Նշանաւոր շէնքերը տաճիկների տներն են. բոլոր տները երկյարկ են և ունեն իրանց առջև սփռվող լաւ տեսարաններ—կոյտ առ կոյտ ծերպեր, առապարներ, Տորոսի լերանց սփռվող շղթան և տեղ տեղ ամենաբարձր կատարների վրա ցցվող հաստաբուն ընկուզենիների պրակներ:

Քաղաքի մէջ աւերակ մնում է բերդը, որի մէջ մի քանի թուրքի տներ միայն կան. առաջ այդ բերդի մէջ նստում էին քիւրդ և պարսիկ խաներ և աղաներ, որոնք իշխում էին Տորոսի քիւրդերին:

Քաղաքը ունի աւելի քան 4000 տուն բնակիչ, որոնցից 1200 հայոց են. հայերը 4 եկեղեցի ունեն և չորս ծխական վարժարաններ ու մի հատ դ ի ս կ ա ն տ ձայն ունեցող զուարթ քահանայ միայն, որը կարողանում է մի երկու բառ խօսել այցելողների հետ: Ժամանակով այստեղ եղել են լաւ ուսուցիչներ, որոնք մի առ մի թողել են և հեռացել Վանից, որտեղից և շատերը աքսորվել են կամ Արաբիա և կամ փախել են Եւրոպա և կամ յուսահատվել գնացել են Կ. Պոլիս: Գնացողների մէջ նշանաւոր է Յ. Դուտուխեանը, որը Կ. Պոլիս նստած յաջողում է գրել գաւառական կեանքից նկարագրութիւններ և կարողանում է «Արևելքի» մէջ տպագրել, «Արևելքը», որը ինչպէս ասում են, չէ սիրում «խըմբըների» կեանքի մասին գրված յօդուածները տպել:

Քաղաքի և նոյն իսկ գաւառի ազգային բոլոր գործերի դրութիւնը ոչ միայն ոչնչով չէ տարբերվում միւս տեղերի գործերի դրութիւնից, այլ և այն աստիճան վատ դրութեան մէջ է, որ մարդ չը փղձկելու համար աւելի լաւ կանէ, որ երբէք չը տեսնէ. դպրոցները բոլորովին անկանոն, առանց մի կանոնաւոր ուսուցչի, առաջնորդարանը թափուր, վանքերը մի քանի պորտաբոյծ քահանաների ձեռքում մնացած...իսկ ես, բարեկամ, թողնելով այդ բոլորի մասին, մտադիր եմ քեզ գրել փոքր ինչ այստեղի ազգաբնակութեան վրա:

Հայ, քիւրդ և ասորի, ահա դոքա են որ բռնել են ամբողջ գաւառը: Տաճիկները միմիայն քաղաքի մէջն են, ունեն փառաւոր տներ, ութը մինարէթներ, տասներկու մզկիթ (երկուսը դոցանից եկեղեցի են եղել). մոլեռանդ և քրիստոնեաների շատ հակառակ:

Քիւրդերը, որոնք մեծ մասամբ գաղթել են Պարսկաստանից, բաժանվում են նոյնպէս զանազան ցեղերի, որոնցից նշանաւոր են Աշոտանցիք (աշոտեաններ ?): Այն գիւղերում, որոնց մօտ են հայ գիւղերը, քիւրդերը բոլորովին հայերէն են խօսում: Քիւրդերը այս գաւառում ուրիշ ցեղերի պէս թափառական և վրանաբնակ չեն, այլ հաստատաբնակ և զբաղվում են հայերի պէս հողագործութեամբ: Հայերի հետ լաւ են վարվում միայն այն ցեղերը, որոնք շատ մօտ բնակութիւններ ունեն քաղաքին և կամ հայկական գիւղերին:

Հայերը զբաղվում են մեծ մասամբ առևտրականութեամբ և կտաւագործութեամբ, աւելի քան 200 կտաւագործութեան խորեր կան. արտադրում են մի տեսակ կարմիր կտաւ, որին ամեն տեղ կոչում են «բաղէշի շիլէ»: Ներածութիւնը լինում է Սղերտից, Տիգրանակերտից, Խիզանից, Բոհտանից, Դամասկոսից և Կ. Պոլսից: Հասարակ արհեստաւորներ, որպիսիք են խաղագործներ, ներկարարներ, տաղձագործներ և պայտառներ շատ կան:

Բաղէշցիք վանեցոց կրքոտ, աղմուկ սիրող, անիրաւութեան դէմ երբեմն յուզվող բնաւորութիւնը չունեն, մեղմ են և կատարեալ սորկական ոգի ունեն. լաւ վաճառականներ են. թէ՛ քաղաքումս, թէ՛ Վանում և մանաւանդ Էրզրումում կան բաղէշցի հարուստ վաճառականներ, որոնք սիրում են միմիայն քրդերի հետ գործ ունենալ, որովհետև մեծ ճարպիկութեամբ կարողանում են այդ յարաբերութեամբ նրանց մէջ մտնել և նշանաւոր շահեր ունենալ: Ամբողջ ձմեռը և աշունը Բաղէշում լցվում են շրջակայ քիւրդերը, բանի տեղ չը գնելով ձմեռվայ խիստ եղանակը, յաճախ պատահող ձեան հիւսը...լցվում են քաղաք, առևտուր են անում ապառիկ, մուրհակներ են տալիս և գարնան կամ ամռան հայ վաճառականները օրերով գիւղերն են ման գալիս և կամ ոչխարով, կամ փողով մէկին երկու հաւաքում են իրանց առնելիքները.... Սակայն տեղը եկած ժամանակ կարողանում են բանեցնել վաճառականական բոլոր ճկունութիւնը, նոյն իսկ սորկանում, լցում են ոտներ և խորհրդաւոր գիտութիւն են համարում այդ կերպով առևտուր անելու արհեստը:

Քաղաքը զարդարված է պարտէզներով, անուշահամ ջրեր ամեն փողոցում և ամեն մեծ տնում կան, ուստի և հայերը սիրում են օղիով քէֆը. թէև արտադրում են խ ա ն դ ր ն ի կ կոչվող գինին, սակայն գործ են ածում աւելի օղի:

Սալնոյ ձորը (այսպէս էր կոչվում հին ժամանակ և այժմ ևս Բաղէշը) արտադրում է ոչ միայն խաղող, այլ և զանազան այլ պտուղներ և կըլտոր. հարաւային կողմի ձորերի մէջ ձիթենիք անգամ կան, սակայն շատ մանր են և ցրտերի պատճառով վատ:

Հանքերի մասին ոչինչ չեմ կարող ասել, որովհետև տեղացի հայերն ասում են, որ ոսկու և արծաթի հանքեր կան, սակայն տէրութիւնից վախենալով տեղը չեն յայտնում. իսկ ծծումբի հանքեր շատ կան, նոյն իսկ քաղաքի մէջ խնդրակատար եկեղեցու թաղում կայ մի ծծմբահանք:

Տաճիկ ժողովուրդը իր բնաւորութեան համաձայն այնքան ճնշում է հայերին և ասորիներին (նեստորականներ) որ հետզհետէ անտանելի է լինում այդ լուծը:

Անկարգութիւններ, կողոպտել, առևանգել, ըսպանել և այլն պակաս չեն.... Նշանաւոր քիւրդ աւազակներ շրջակայքում գիւղեր աւերելուց յետոյ լցվում են այստեղ և ազատ կերպով ման են գալիս փաշայի քթի տակ:

Ազգաբնակութիւնների մասին խօսելով, ես կամենում էի իսկապէս գրել քեզ այստեղի բողոքական ժողովրդի և ամերիկացի այն միսիօնարների մասին, որոնք իրանց գաւառական ժողովները այստեղ են անում և գտնվում են իրանց որսացած մի բազմութեան մէջ: Միսիօնարների փառահեղ կեանքը, նրանց ապրուստը, նրանց՝ փաշաների պէս, փողոցից արշաւանօք իրանց կին-ամուսինների հետ անցնելը, համազգեստներով լի սեղանը և այլն այն աստիճան գրաւիչ է ինձ, որ քիչ է մնում գնամ Ամերիկա, այնտեղ նկարագրեմ Հայաստանի հայ ժողովրդի անհաւատութիւնը, փառաւոր մի ռոճկով միսիօնար դառնամ և գամ այստեղ քէֆ անեմ: Միթէ կարծում ես որ ծիծաղելի մի բան եմ ասում: Էրզրումում այդպիսիներից մի քանիները կան, Վանում երկու հատ, Կ. Պոլսում հինգ-վեց հատ, այստեղ երեք հատ և Հայաստանի ամեն կողմ աչքիդ կը հանդիպեն երկարահասակ նիհար մարդիկ, որոնք ակնոցները քթերի վրա ցցած, ս. գիրքը կռան տակը, աչքերը սուրբ մարդու պէս ցած իջեցրած,

համար են ստեղծված, և ոչ թէ մենք, կենդանի մարդիկս, նրանց համար գոյութիւն ունենք, պէտք է իրանց գոյութեամբ, իրանց կազմակերպութեամբ նպաստեն մեր անհատական զարգացման ապահովացնելուն: Եւ եթէ նրանք այդ բաւականաչափ չեն անում, բնական է պահանջել, որ նրանք անընդհատաբար վերանորոգվեն, յարմարվելով մեր պահանջներին, որպէս զի աւելի լաւ ծառայեն մեզ, աւելի նպաստեն մեր անհատական զարգացման գործին, մեր երջանկութեանը:

Այդպիսով, կամայ ակամայ, խղճմտաւոր հրապարակագրողի գործը, տարիների ընթացքում, լինում է հեռւեռալը. մինչդեռ մի ձեռքով նա առաջ է տանում շինող, ըստեղծագործող գործը, միւս ձեռքով նա ստիպված է առաջ տանել, ինչպէս ուզում էք անուանեցէք՝ քանդող, քննադատող, անընդհատ վերանորոգութիւն պահանջող գործը:

Այժ մեր բոլոր ասածներից մենք եզրակացնում ենք որ մենք խակապէս իրաւունք էլ չենք համարում այսօր վերկենալ և ասել. շնորհակալ ենք ձեր համակրութեան համար դէպի մեր գաղափարները. դա մեր կողմից կը լինէր չափից դուրս մեծամտութիւն, չափից դուրս ինքնահաւանութիւն, քանի որ մեր գրչով, տարիների ընթացքում այդքան թոյլ կերպով արտայայտած գաղափարները՝ ոչ մեզ են պատկանում, ոչ էլ հասարակութեանը այլ պատկանում են ամբողջ մարդկութեանը: Մենք իրաւունք չենք համարում մեզ շնորհակալութիւն յայտնելու հասարակութեանը, նրա համակրութեան համար դէպի այն գաղափարները, որոնք ոչ մերն են, ոչ նրանն են, այլ համամարդկային, միջնջենական, յաւիտենական մտքերն են:

Երբ մենք քսան և հինգ տարի առաջ, սկսեցինք գործել, մենք թէև անփորձ էինք դեռ ևս, բայց կարողութեան չափ ծառայում էինք նոյն մտքերին, որոնց ծառայում ենք և այժմ: Բայց այն ժամանակ մենք աւելի երիտասարդ, 20 տարեկան լինելով, աւելի ոյժ, աւելի եռանդ ունէինք: Այժմ ի հարկէ, այլ ևս այն երիտասարդական վառ եռանդը չունենալով գուցէ և մեր ձեռքը թուլացել է, որը բռնել է այնքան տարի նոյն դրօշակը: Բայց այսօր հասարակութեան համակրութիւնը և աջողութիւնը տեսնելով դէպի մեր պաշտպանած մտքերը, մենք համոզված ենք որ այլ ևս մենակ չենք, այլ նոր և զօրաւոր աջակցութիւն ենք ստանում հասարակութիւնից, որի հետ միասին մենք մեզ աւելի ուժեղ ենք զգում և խոստանում ենք այսուհետև աւելի էլ ամուր կերպով բռնել և բարձր պահել այն դրօշակը, որի վրա արձանագրված է մարդու, հողի, ընտանիքի, համայնքի, հասարակութեան, ազգի, ամբողջ երկրի անհատական զարգացումը, որպէս զի աւելի օգտաւէտ, աւելի պիտանի, աւելի արժանաւոր անդամ դառնանք ամբողջ մարդկութեան:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԻԿԻ ՆԱՄԱԿԸ

Մեծապատիւ խմբագիր «Մշակ» լրագրոյ

[illegible]

...մութեան և բարգաւաճման համար կը մնամ միշտ աղօթարար ի Տէր:

Խրիմեան Հայրիկ

1890, 25 Ապրիլ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿԸ

«Մշակը» մինչև այժմ մի խօսք անգամ չասեց Գրիգոր Արծրունու գրական գործունէութեան 25-ամեակի տօնախմբութեան և այդ առիթով եղած բոլոր պատրաստութիւնների մասին:

Մայիսի 6-ը անցաւ, և այժմ երբ արդէն իրողութիւնը կատարված է, երբ արդէն փաստը հասարակութեան սեփականութիւն է դարձել, «Մըշակը», որ պարտք է համարել արձանագրել ամեն մի հասարակական դէպք, իրաւունք չէ համարում լռել այդ մասին, և վստահանում է, գէթ համառօտ կերպով, արձանագրել փաստը:

Մայիսի 6-ին, կիրակի, Թիֆլիսի հայ հասարակութիւնը տօնեց Կլուբի ամառային շինութեան մէջ Գրիգոր Արծրունու 25-ամեայ գրականական գործունէութիւնը: Առաւօտեան ժամը 10-ից արդէն բազմաթիւ պաշտօնական և մասնաւոր անձինք սկսեցին գալ պ. Արծրունու բնակարանը շնորհաւորութեան, նրանց թւում կային և ուրիշ ազգութիւններին պատկանող անձինք: Ի թիւս շատերի եկան և Թիֆլիսի նահանգապետ իշխան Շերվաշիձէ, որը շնորհաւորեց անձնապէս իր և կովկասի կառավարչապետի օգնական գէներալ-ադիւտանտ Շերեմետևի կողմից, Թիֆլիսի նահանգական դատարանի նախագահ Բրիկօվ, դատաստանական պալատի անդամ Ֆրանցօվ, գրաքննական կոմիտէտի նախագահ Եակիմօվ, հաշտարար դատաւոր Զուբալօվ, տեղական ռուս մամուլի բոլոր ներկայացուցիչները և այլն: Այդ օր կըլուբի շինութեան մէջ ճաշկերոյթ կար պատրաստված ի պատիւ պ. Արծրունու: Ճաշկերոյթը նշանակված էր ժամը 3-ին: Քաղաքի կողմից մի առանձին պատգամաւորութիւն եկաւ հրաւիրելու պ. Արծրունուն: Ճաշին մասնակցելու ցանկացողներ շատ և շատ կային, բայց կարգադրիչները չը կարողացան բոլորի ցանկութիւնը կատարել և տոմսակների թիւը սահմանափակված էր 300-ով: Այգին և պավիլիօնը, որտեղ պիտի տեղի ունենար ճաշկերոյթը, չքեղ կերպով զարդարված էր ծաղիկներով, դրօշակներով և կանաչ պսակներով, որոնց մէջտեղում գրված էր «Մշակ», «1865—1890», XXV և դրված կային Գր. Արծրունու պատկերները: Սեղանի վերևի մասում պսակների մէջ բոլորած երևում էր Արծրունու մեծադիր պատկերը: Որոշեալ ժամին արդէն բազմութիւնը հաւաքված սպասում էր անհամբեր Արծրունուն: Բազմութեան մէջ կային ռուս, վրացի և հայ ինտելիգէնցիայի ներկայացուցիչներ, խմբագիրներ, փաստաբաններ, զանազան քաղաքների և հաստատութիւնների կողմից եկած ներկայացուցիչներ, որոնց մէջ և տեղական հրէական համայնքի կողմից րաբբի Լէվին, բազմաթիւ տիկիններ և օրիորդներ: Ճիշդ ժամը 3-ին եկաւ Գր. Արծրունին հրաւիրակ պ. Ալէքսանդր Անանեանի ընկերակցութեամբ, և երբ զինուորական երաժշտութիւնը աւետեց մուտքը, բոլոր հանդիսականները առաջ գընացին, շրջապատեցին Արծրունուն, ողջունեցին կեցցէներով և հերթով մօտենալով ձեռք էին սեղմում և այդպիսի հանդէսով առաջնորդեցին մինչև իր համար նշանակած աթոռը. նրա աջ կողմում նստեց Թիֆլիսի ազնուականների գաւառական պարագլուխ կամերգէր իշխան Մաղալօվ, իսկ ձախ կողմում—Ալէքսանդր Անանեան: Ճաշկերոյթի համար այսպիսի մի սրամիտ Menue էր կազմված:

Ճաշկերոյթ ի պատիւ Գրիգոր Արծրունու 6 մայիս 1890:

Թան—Բանասիրական, Կարկանդակ—Խառն լուրերից, Արջառամիս—Առիացու, Ծնէբեկ—Մտրակողական, Վառեակ—Արտաքին տեսութիւն, Աղցան—Ներքին լուրերից, Պաղպաղակ—«Մշակ»:

Ճաշկերոյթի համար մի առանձին կարգադրիչ մասնախումբ էր կազմված: Սեղանը սարքված էր պայտաձև պավիլիօնի երեք կողմով, մէջտեղը դրված էր մի մեծ սեղան, որի վրա պիտի դասաւորվէին ընծաները: Առաջ առաջարկվեց Թագաւոր կայսրի կենացը, մուզիկան հնչեց «Боже Царя Храни», որը ընդունվեց անվերջանալի ծափահարութիւններով և ուռաներով, յետոյ առաջարկվեց Վեհափառ Կաթուղիկոսի կենացը, ապա իշխան կառավարչապետի կենացը, որից յետոյ առաջարկվեց տօնախմբութեան պատճառ, Գրիգոր Արծրունու կենացը: Դրանից յետոյ սկսվեց ստացված հեռագիրների և ուղերձների ընթերցումը: Որովհետև այդ հեռագիրների թիւը անցնում էր 130-ից (հեռագիրներ ստացվում էին մինչև երեկոյեան, ստացվում են և մինչև այժմ), ուստի անկարելի էր բոլորը կարդալ, այդ պատճառով կարդացվեցան միայն մի քանի գլխաւոր հեռագիրներ, իսկ մնացածները միայն յիշատակեցին:

Կարդացվածներն էին արքեպիսկոպոս Խորէն Նարբէյի, Սեդրակեան Արիստակէս եպիսկոպոսի, Այվազեան Կարապետ եպիսկոպոսի, ռուս յայտնի

գլուխը խոնարհութեամբ մի կողմ ծռած՝ անցնում են փողոցից, ճանապարհ են տալիս այն բոլոր ընչաւորներին, որոնք անցնում են նրանց առջևից, «եղբայր» են կոչում բոլորին, «Ամերիկա» են բղաւում անդադար և «Քիւրդիստան» են բարեհաճում անուանել այն երկրին, ուր նրանք քրիստոնեաներին քրիստոնեայ են դարձնում և մահմէտականներից վախենալով աւետարանը բարեփոխում են ըստ նրանց քմաց, երբ գտնվում են մի օր և է թիւրքի մօտ....

Այդպիսի քարոզիչները, որոնք միսիօնարների գործակատարներն են, ունեն նաև իրանց ճուտերը.... բայց թող քեզ պատմեմ այդ աղանդի կազմակերպութեան մասին Թիւրքա-Հայաստանում:

Աղանդապետները, այո, նոյն իսկ աղանդապետներն են իրանք միսիօնարները. այդ կապացուցանեմ փոքր ինչ յետոյ. գործակալներն են «պատուելիները», դրանց ճուտերն են քարոզիչները և սրանց ճուտերը՝ գրածախները:

Միսիօնարները ուղարկվում են Ամերիկայից և նամակներով միմիայն յարաբերութիւն են պահպանում Կ. Պոլսի Bible-Hause (Բայբլ-Հաուզի) հետ, ուր կայ տպարան բրօշիւրներ և այլն հրատարակելու: Ստանում են փառաւոր ռոճիկներ, նրանց ուտելիքի, ձիու, կառքի և տան ծախսերը վճարում է Պորտ ընկերութիւնը, որին միսիօնարները փառաւորապէս խաբում են, որովհետև իրանց ևս խաբում են պատուելիները, պատուելիներին քարոզիչները և քարոզիչներին գրածախները: Խաբէութիւնների այդ շարքը կատարվում է միմիայն շահի համար, որովհետև բոլորն էլ ռոճիկ են ստանում իրանց «փրկած հոգիների» թւի համեմատ: Միսիօնարները ապրում են չքեղ տներում, ճաշում են, ուտում, խմում, ծխում, զբօսնում և սակայն շաբաթը մի անգամվայ իրանց կազմած երեկոյթների մէջ յանդգնում են ստորագրութիւններ ժողովելու ժողովրդից չը ծխելու և չը խմելու համար: Այդ երեկոյթների ժամանակ ժողովրդին բաժանվում են խմորեղէններ, յետոյ միսիօնէրը թարգմանութեամբ և իր բառարանով յաջողվում է Զուիցերիայի լեռների անհաւորութիւնը կապել դժոխքի արհաւիրքի հետ, մի պատուելի աչքերը ոլորելով կաբողանում է կէս ժամի չափ արիւն-քրտինք թափելով մի բնաբան ծամծմել, մի քարոզիչ աշխատում է աչքերը փակած «Տիրոջը» խնդրել «փրկելու կորուսող հոգիներ» և մի գրածախը շուտափոյթ ամենքի ձեռքն է սպրդեցնում «երկնից ճանապարհներ» և «կենաց դռներ» և այլն... Միսիօնարը իր ուզած ձևով փոփոխում է աւետարանի խօսքերը, ծէսեր է նշանակում, աղօթքներ է գրել տալիս, շաբաթական աղօթքների ժամանակ «փրկուած հոգիների» համար երգեր է շարադրում, տեսակ տեսակ ծիծաղելի խոստովանութեան ձևեր է հնարում և այդ «դրից պատգամները» սփռում է իր իշխանութեան տակ գտնվող բոլոր պատուելիներին, քարոզիչներին և գրածախներին, որոնք ամենայն յարգանօք և կուրութեամբ հնազանդում են նորան, որովհետև լաւ ռոճիկներ են ստանում, հանգիստ ուտում խմում և որովհետև «աղա դէյլր սիւր դէրէա՛ սիւր դէրէա» (աղէն ասում է ձորը քշիր՝ դու էլ ձորը քշիր)...

Պատուելիները գտնվում են գաւառական քաղաքներում կամ աւաններում, ուր նրանք պահում են մի մի նախակրթարան, սովորեցնում են անգլիերէն, աղօթքներ, սաղմոսներ և ս. գիրք, մանուկների մտքերը տոգորում են Ամերիկայով, նկարագրում են այնտեղի կեանքը ամենափայլուն գոյներով, ամենայն ջանքով աշխատում են զըրջացնել մանուկներին՝ հայ ծնելուն համար, յետոյ երբ աւարտել են տալիս՝ ուղարկում են կամ քաղաքների աւելի բարձր դպրոցները և կամ Խարբերդի, Այնթափի և Կ. Պոլսի քոլէժները....

Մի ամբողջ սիստեմատիկան ոստայն է սարքված Թիւրքահայաստանում՝ բողոքականներից, որոնք մինչև այսօր դեռ ևս չեն կարողացել և ոչ մի հատ իսկ մահմեդականի քրիստոնեայ անել, իսկ օգուտ քաղելով հայերի թշուառ կեանքից՝ գրաւում են նրանցից ոմանց փողով, ոմանց գործ տալով, այլոց քիւրդերի և կառավարութեան աըւած նեղութիւններից պաշտպանելով և շատերին սովի կամ այլ ժամանակ օգնելով: Քրիստոնեայից քրիստոնեայ են անում քրիստոնեայ հայերին և կարծում են թէ մի մեծ գործ են կատարել: Իրանք—միսիօնարներից սկսած մինչև հասարակ գրածախը՝ գիտեն որ միմեանց և Պորտ ընկերութեան խաբում են, բայց միսիօնարը մեծ ռոճիկ է ստանում ընկերութիւնից և միւս ստորադրեալները միսիօնարից:

Հայ ժողովուրդը ամեն տեղ միշտ քաղցրութեամբ չէ ընդունում նրանց, շատ տեղ ծեծում են և անպատւում քարոզիչներին, վառում են գըրածախի բրօշիւրները և ս. գրքերը, այլ տեղեր նրանց տուած գրքերը և փողերը առնելուց յետոյ մի երկու օր միայն լռում և ապա ծիծաղում են քարոզչի քիթն ի վեր, սակայն յաճախ ստիպված հանգամանքներից, ինքեանք գնում են ընկնելու այդ լարված մեծ ոստայնի մէջ:

Քանի որ Բաղէշի բողոքականների մասին խօսեցի, աւելորդ չեմ համարում խօսքս ընդհանրացնել փոքր ինչ և խօսել միւս քաղաքների մէջ նրանց արած գործերի մասին ևս:

Բաղէշի ամենամօտ քաղաքները՝ Մուշ, Բաշկալէ, Սղերտ և Վան են, ուր կան բողոքականներ, սակայն աննշմարելի կերպով սակաւ են. Վանում 50 տարին է ի վեր՝ դեռ ևս միայն 4 կամ 5 ընտանիք են կարողացել գրաւել. սակայն ունեն փառաւոր տներ, լաւ երկսեռ մի ձրի ուսումնարան, վարժուհիներ, քօլէժներից աւարտած ուսուցիչներ, որոնցից մէկը պարզապէս լուսաւորչական է քան բողոքական. ունեն մի ձրի նայող բժիշկ. տալիս են երբեմն երեկոյթներ, և բաժանում են մեծաքսապատ պատկերներ, խմորեղէն և այլն, սակայն դեռ 5 ընտանիքից աւելի ժողովուրդ չունեցան, ընտանիքներ, որոնցից երեքը միսիօնարների փողով են ապրում և երկուսը ժամանակ իսկ չունեն ժողովարան գնալու.... Սակայն ժողովարանը ամեն կիրակի լի է լինում միշտ տարբեր այցելուներով, որովհետև նա շինված է մի գեղեցիկ բարձրադիր բլրակի վրա, ունի ընդարձակ բաց, չքեղ պարտէզ, լաւ տեսարան, բացի մէջ մարմնամարզական գործիքներ և այլն, նաև նուագողներ և դաշնամուր և դրա համար իսկ վանեցի զբօսասէր ժողովուրդը յաճախում է այնտեղ՝ որպէս մի զբօսատեղի:

Միսիօնարների կանայք քաղաքներում օգնում են իրանց ամուսիններին զանազան միջոցներով. Կ. Պոլսում և Վանում, նոյն իսկ Էրզրումում նըրանք ժողովում են իրանց շուրջը Ամերիկայից բերել տուած մի քանի գեղեցկադէմ առաքելուհիներ և երեկոյթների ժամանակ մտնում են երիտասարդների մէջ... և երիտասարդները միշտ շատ են լինում, որովհետև ո՞ր վանեցին իր քրոջից և մօրից բացի մի կնոջ հետ ազատ խօսել և ծիծաղել է... հարկ եղած ժամանակ երբ ապացոյցի պէտք ունենաս՝ դիմիր ինձ և ես կը տամ քեզ Շնայդր, մաղամ Բարնըմ և այլն մի շարք անուններ... շատ անգամ երեկոյթների ժամանակ, մանաւանդ ուրբաթ օրերը՝ տիկինների մօտ լցվում են թիւրք աստիճանաւորներ, ուտում-խմում են, լսում են երաժշտութիւն և զուարճանում են: Այդպէս ժամանակ տիկինները ուղղակի քեզ ներկայացնում են մի ծոցի տետրակ և ասում են մի քաղցր ժպիտով «խնդրեմ ձեր անունը գրեցէք այստեղ».—«ի՞նչու» հարցնում ես. «Յիշատակի համար» ժպտում է նա սիրագին... և միթէ կարելի է մերժել այդ հրեշտակներին... և ահա, տիկինները կապում-կապկպում են իրանց ծոցի տետրակները, Ամերիկա են ուղարկում և պարծանօք գրում են «շահեցանք այսչափ հոգիներ, որոնք ահա իրանց ստորագրութիւնները տուին մեզ»... այ թէ հոգիներ շահել:

Բարեկամ, այս նամակս երկարեց, փոքր ինչ էլ ուրիշ գործ ունեմ անելու. ուստի ընդհատելով խօսքս՝ խոստանում եմ եկող անգամ բողոքականների մասին ասելիքներս վերջացնելուց բացի, գրել քեզ նաև փոքր ինչ՝ Թիւրքահայաստանում նոր ներս սպրդող կաթօլիկների և ճիզուիթների մասին...

Ասլօ

գրող Գօլցէվի, «Каспій» լրագրի խմբագրութեան, «Բազմավէպ» հանդէսի խմբագրութեան հեռագիրները։

Այստեղ մենք հարկաւոր ենք համարում զետեղել բոլոր մինչև այժմ ստացած հեռագիրների ցուցակը, որոնք ստացվել են թէ Ռուսաստանից, Տաճկաստանից, Պարսկաստանից, Եւրոպայից, զանազան մասնաւոր, պաշտօնական անձինքներից, հաստատութիւններից, ընկերութիւններից, ուսանողներից, լուսաւորչական, կաթօլիկ և աւետարանական հասարակութիւններից, թւով 150 հատ։

1) Զանազան հաստատութիւններից և հաւաքական անձնաւորութիւններից. Բագուից—Մարդասիրական ընկերութիւնը, 2) Վենետիկից—խմբագրութիւնը «Բազմավէպ Հանդէսի», 3) Զմիւռնիայից—Մեսրոպեան ընկերութիւնը, 4) Երևանից—Թեմական դպրանոցի մանկավարժական խումբը, 5) Շուշուց—Հայոց Բարեգործական ընկերութեան տեղական վարչութիւնը, 6) Շուշուց—հայ-աւետարանական հասարակութիւնը, 7) Ալէքսանդրոպօլից,—Հայ կաթօլիկական հասարակութիւնը, 8) Պօլսից—Հայաստանի պանդուխտները, 9) Երևանից—Հայոց Բարեգործական ընկերութիւնը, 10) Վլադիկավկազից—Հայ հասարակութիւնը, 11) Զմիւռնիայից—Հայ երիտասարդութիւնը, 12) Նովօ-Չէրկասկից—Հայ հասարակութիւնը, 13) Ղարաքլիս գիւղից—Հայ երիտասարդութիւնը, 14) Բաթումից—Հայոց Բարեգործական ընկերութեան տեղական վարչութիւնը, 15) Ագուլիսից—Հայ հասարակութիւնը, 16) Շուրայից—հայ հասարակութիւնը, 17) Թէհրանից—հայ երիտասարդութիւնը, 18) Մօնպէլիէյից—հայ ուսանողութիւնը, 19) Շուշուց—հայ երիտասարդութիւնը, 20) Ղարասու-Բազար—հայ երիտասարդութիւնը, 21) Կոստանցիայից (Իտալիայից)—հայ գաղթականութիւնը, 22) Գօրիսից—հայ երիտասարդութիւնը, 23) Քութայիսից—հայ երիտասարդութիւնը, 24) Փօթիից—հայ հասարակութիւնը, 25) Իգդիրից—գիւղական հասարակութիւնը, 26) Ղուբայից—հայ երիտասարդութիւնը, 27) Ագուլիսից—հայ ուսուցչական խումբը, 28) Սուխումից—հայ հասարակութիւնը քահանաների հետ, 29) Զաքաթալից—հայ հասարակութիւնը, 30) Ագուլիսից—հայ տիկիններ և օրիորդները, 31) Նոր-Բայազէտից—հայ հասարակութիւնը, 32) Ղզլարից—հայ երիտասարդութիւնը, 33) Վարշավայից—հայ համայնքը, 34) Սարիղամիշից—հայ երիտասարդական մի խումբ, 35) Յարսկի-Կօյօզցից—հայ երիտասարդութիւնը, 36) Երևանից—հայ երիտասարդական մի խումբ, 37) Երևանից—մի ուրիշ երիտասարական խումբ, 38) Թէլաւից—հայ հասարակութիւնը, 39) Օդէսայից—հայ օրիորդները, 40) Բագուից—հայ հեռագրիչները, 41) Գօրուց—հայ հասարակութիւնը, 42) Սղնախից—հայ հասարակութիւնը, 43) Բագուից—հայ հասարակութիւնը, 44) Բաշնօրաշէնից—Շարուր-Դարալագեազի հայ հասարակութիւնը, 45) Արդուինից—հայ հասարակութիւնը, 46) Երևանից—մի խումբ աշակերտները, 47) Բագւից—մի խումբ աշակերտներ, 48) Մօզդօկից—հայ հասարակութիւնը, 49) Դէրբէնտից—հայոց դպրոցի ուսուցիչներ, 50) Բագուից—մի խումբ երիտասարդներ, 51) Աշտարակ—հայ հասարակութիւնը, 52) Ղարսից—երգեցիկ խումբը, 53) Նոր-Նախիջևանից—[illegible] խումբը, 54) Շուշուց—հայ տիկինները և օրիորդները. 55) Շուշուց—հայ տիկինները և օրիորդները. 56) Դորպատից—Հայոց Բարեգործական ընկերութեան ուսանողների խումբը, 57) [illegible]—հայ հասարակութիւնը, 58) Բալախանից—արհեստաւորները և գործաւորները, 59) [illegible]—հայ հասարակութիւնը, 60) [illegible]—հայ ուսուցիչները, 61) Մոսկվայից—20 հայ ուսանողներ, 62) Գորից—հայ [illegible], 63) Ղզլարից—հայ [illegible], 64) [illegible]—հասարակութիւնը, 65) [illegible]—հասարակութիւնը, 66) [illegible]—հայ ուսանողները, 67) Պարիզից—հայ ուսանողները, 68) [illegible], 69) [illegible]—«Արձագանք»-ի խմբագրութիւնը, և 70) «Каспій» լրագրի խմբագրութիւնը։

Մասնաւոր անձերից.

1) Շուշուց—Ղազարոս աղայ [illegible], 2) Էջմիածնից—[illegible], 3) Կ. Պօլսից—[illegible], 4) [illegible], 5) Մոսկվայից—[illegible] Գօլցէվ, 6) Մոսկվայից—պրոֆ. [illegible] 7) Ղամբարեան. 8) Պետերբուրգից—ցենզօր Մելիք-Մէհրաբեան Սօլօմոն-խան, 9) Մոսկվայից—Գրիգոր Ջանշեան, 10) Կ. Պօլսից—Գ. Գափամաճեան, 11) Մոսկվայից—Ս. Շահազիզեան, 12) Մոսկվայից երդուեալ հաւատարմատար Ալէքսանդր Բօրզէնկօ, 13) Սալեանից—Բախտամեան, Միրզայեան, Գաբրիէլեան, 14) Պրիշիբից—բժիշկ Տէր-Միքայէլեան, 15) Ղարաքիլիսայից—Գուլեանց, 16) Թէոդոսիայից—Խորէն վարդապետ Ստեփանէ 17) Արդուինից—բժշ. Ա. Միրիմանեանց, 18) Զաքաթալից—օրիորդներ—Մարիա, Աննա Մելքումեանցներ, Վարվարա, Մարիա, Ատոմեանցներ, Հռիփսիմէ Ստեփանեանց, Մաթիլդ Նունուսեան, Սալօմէ Յարութիւնեան, 19) Կարսից—Մարգարեան, Մառանկօզեանց, Տէր-Աստուրեանց, Բահատուրեանց, Պետրոսեանց, Շէկոսիփեանց, Գրիգորեանց, Հօլանդեանց, Զըմշկեանց. 20) Եկատերինօդարից—Վարդանեանց, Կարաուլօվ, Սերմաքէշ, Պապեանց, 21) Փարիզից—Դէվկանց, 22) Բալախանից—Մամիկոնեանց, Խոջամիրեանց, Թաղեանոսեանց, 23) Կարսից—Բժիշկներ Ղազազեանց և Մելիք-Փարսադանեանց, 24) Բալախանից—Մամիկոնեանց. 25) Եալտայից—Տէր-Սարգիսեանց Սաղումնիկօվ, Ակօպօվ, 26) Մոսկվայից—Պօղոսեանց, 27) Դէրբէնդից—Գէորգ Մէլիք-Շահնազարեանց Դէշապուր. 28) Պետերբուրգից. Օհաննէս Լօրու—Մելիքեանց. 29) Մերվից. Թումանեանց, Դանիէլեանց, Մէլիք-Մկրտչեանց, Կազեանց, Գասպարեանց, Մկրտչեանց, Պետրոսեանց, բժ. Տէր-Խաչատուրեանց 30) Բագուից Նազարբէգեան, Դաղեանց, 31) Վիլնայից—Շահնազարեանց, 32) Շուշից. Հեղինէ Առաքելեանց, 33) Բէլիկլուչից—Շօլկօմնիկօվ, 34) Բագուից. Մանուչարեան, Բաբայեան, 35) Ն. Նախիջևանից. Եղգարեանց, 36) Բեռնից՝ Մարգարիտա Մելիքբէգլարեան Յոյս Քալանթարեանց. 37) Բաթումից, Ծատուրեանց. 38) Աստրախանից. Դաւիթեանց. 39) Նոր-Նախիջևանից Սօֆիա և Գրիգոր Ջալխուշեան. 40) Կաղզուանից. բժ. Մամիկոնեան, բժ. Կաճկաճեան, Կասպարօվ, Փիլօյեանց, Գէորգեանց, եղբարք Բալասանեանց, Յարութիւնեանց, Նահապետեանց, Զաքար Հայրապետեանց, 41) Ախալցխայից. Յարութիւնեանց, Բուղուղեանց, Տէր-Գրիգորեանց, Տէր-Միքայէլեանց, Ն. Տէր-Գրիգորեանց, Ալէքսանեանց, Ասլանեան, Այվազեանց, Տ. Տէր-Միքայէլեանց և Մէլիք-Այվազեան։ 42) Բագուից. Եղիսաբէթ Կրասիլնիկեանց, Մովսէս Կրասիլնիկեան, Իվան Տէր-Ակօբօվ, Գ. Ահարոնեան։ 43) Երևանից. Սիրական Տէր-Մարտիրոսեանց։ 44) Թէլաւ. Քրիստափոր Թադէոսեանց, 45) Բագու—եղբ. Ստեփանեանց 46) Բագու, Սարումօվ, Տէր-Ստէփանօվ, Թարայեվ, Նիազօվ, Քոչարօվ, Սարուխանօվ։ 47) Ուջարի կայարանից. Ապրէսեան, Յովսէփեանց, Տէր-Դաւթեանց, Սարիբէգեանց։ 48) Էջմիածնից. Լէօն Խանազեան, Մատթէոս Տէր-Պետրոսեանց, 49) Իգդիրից. Ստեփան Ղորղանեան։ 50) Շուշի. ուսուցիչներ՝ Աբրահամեանց, Տէր-Սահակեանց, 51) Բագու. դերասաններ՝ Աբրահամեանց, Աբէլեանց։ 52) Ղզլար. Պարգևսօս, 53) Դէրբէնտ. Սառա Յովհաննիսեանց, 54) Զաքաթալա. Քամալեանց, 55) Իգդիր. Հմայեակ վարդ. Արշարունի։ 56) Երևան. Յովհաննէս Աղամալեանց։ 57) Բալախանի. Վաչեանց։ 58) Բագու. Ներսէս և Ալէքսանդր Աբէլեանցներ։ 59) Օդեսա. Տ. Եկատերինա Անուշ։ 60) Երևան. բժ. Շայկօվ։ 61) Ջէբրայիլ. Աղամիրզեանց, Այվազեանց։ 62) Նուխի—Եպիսկոպոսեան։ 63) Ակկէրման. Ա. և Լ. Աստուածատուրեանններ։ 64) Զմիւռնիա. Մարկոսեան։ 65) Երևան. Գ. Մնացականեան։ 66) Շուշի. Լէօ. 67) Երևան. Ռուբէն Հասան-Ջալալեան։ 68) Բագու. Ենովք Տէր-Պօղոսեան։ 69) Բագու. Ջախմախսազօվ։ 70) Աստրախան. Առաքել Վարդանեան. 71) Երևան. տէր-Ղևոնդ։ 72) Բաթում. Ս. Մակարեանց։ 73) Ալէքսանդրօպօլ. Գ. Կասաբեանց։ 74) Բագու. տիկին Արղումանեանց։ 75) Իգդիր. Յարութիւնեանց, Ներսիսեանց, Սուսանեան, Տէր-Յարութիւնեանց, Աւագեանց, Պահլաւունի, Թարօյեան, Ղազարեան, Շասուվարեան, 76) Կարս. Գ. և Մ. Բահաթուրեանցներ, 77) Զմիւռնիա. Խսուֆեան, 78) Բաթում. Վ. Ե. և Ա. Խօջամիրեանցներ։ 79) Բագու. Թարազդարեան։ 80) Բագու. Ա. Ղասաբեան։

Դրանից յետոյ կարդացվեցան ստացված բազմաթիւ ուղերձներից հետևեալ 32-ը։ Ուղերձները կարդում էին ներկայացուցիչները, որոնք հերթով մօտենալով մէջտեղի սեղանին, դիմելով Արծրունուն կարդում էին իրանց ուղերձները և ճառերը և մատուցանում էին ընծաները հետևեալ կարգով.

1) Վասպուրականի հայերից—կարդաց Փափազեան։ 2) Թիֆլիսի հայոտ. ընկերութիւնից—տիկ. Երիցեան։ 3) Մոսկվայի հայ հասարակութիւնից—Յ. Խատիսեան և Մ. Թամամշեան։ 4) Թիֆլիսի հայ տիկիններից և օրիորդ.—օր. Ս.Բէնքլեան։ Դարձեալ մի խումբ օրիորդ.—օր. Դ. Սահակեան։ 5) Թիֆլիսի հայ երիտասարդներից—Լ. Սարգսեան։ 6) Թիֆլիսի գործակատարներից—Ա. Ստեփանեան։ 7) Թիֆլիսի հրէաների համայնքից—տեղական Ռաբբին։ 8) Բագուի հայ տիկիններից—տիկ. Երիցեան։ 9) Բագուի հայ երիտասարդներից—Ա. Կաճկաճեան։ 10) Ագուլիսի հայ հասարակութիւնից—Ա. Քալանթար։ 11) Մեղրի գիւղի հասարակութիւնից—Ա. Եղեկեան։ 12) Բաթումի հայ հասարակութիւնից—Ա. Սարուխանեան։ 13) Գանձակի հայ հասարակութիւնից—բժ. Մէլիք-Բէգլարեան։ 14) Զաքաթալի հայ երիտասարդներից—բժշ. Տէր-Գրիգորեան (Թիֆլ.)։ 15) Թաւրիզի հայ երիտասարդներից և Շուշու երիտասարդութեան ու տիկինների կողմից—Հ. Առաքելեան։ 16) Տրապիզոնի հայ երիտասարդներից—Ս. Հախումեան։ 17) Պետերբուրգի հայ ուսանողներից—Գ. Սունդուկեանց, 18) Մոսկվայի հայ ուսանողներից—Տ. Յովհաննիսեանց։ 19) Օդէսայի հայ ուսանողութիւնից—Օհանջանեանց։ 20) Ժընէվի հայ ուսանողութիւնից—մասնաժողովի անդամներից մէկը։ 21) Տաճկահայաստանի հայ մշակներից—Ա. Ստեփանեան։ 22) Ախալքալաքի հայ հասարակութիւնից—Խ. Մալումեան։ 23) Ախալցխայի հայ երիտասարդութիւնից—Ն. Մատինեան։ 24) Ագուլիսի տիկիններից և օրիորդներից—տիկ. Յակովբեան։ 25) Բալախանի արհեստաւորների և մշակների կողմից—Ա. Կրասիլնիկեան։ 26) «Աղբիւր» ամսագրի խմբագրից—խմբագիրը։ 27) «Մուրճ» ամսագրի խմբագրութիւնից—Լ. Սարգսեանց։ 28) «Тифл. Лист.» լրագրի խմբագրից—Յովհ. Խաչատրեանց։ 29) «Մասիս» շաբաթ. խմբագրից—մասնաժ. անդամ. մէկը։ 30) Վիէննայի «Հանդէս ամս.» խմբագրութիւնից—մասնաժող. անդ. մ,կը։ 31) Թիֆլիսի հայ գրաչարներից—Ս. Նազարեանց։ 32) Կարա-Մուրզայի երգեցիկ խմբից—Կարա-Մուրզա։ 32) Դերբէնտի օրիորդների կողմից—օր. Վ. Բէնքլեան։

Ցուցակ մասնաւոր և չը կարդացված գրութիւնների։ 1) Սևանի վանական ընթերց. ընկերութիւնից; 2) Թիֆլիսի արհեստագ. դպրոցի տեսուչ Խարկօվից, 3) Գեներալ Կ. Մամացեվից, 4) Թէոդոսիա, Խ. ծ. վարդ. Ստեփանէից, 5) «Кавк. Объявл.» Թերթի խմբագիր տիկին Սլէնկօից, 6) Կին-բժիշկ Խաչակեանից, 7) Դերբէնտի հայ օրիորդներից, 8) Երևանի թեմական դպրոցի աշակերտներից, 9) Կ. Պօլիս, Գրիգոր Նիկողոսեանից, 10) Թիֆլիս, Նիկողայոս Տէր-Ղևոնդեանից, 11) Շահնազար գիւղ՝ հայր Սարգիս վարդ. Եազիճեանից, 12) Շուշի՝ Առաքել Բաբախանեանից, 13) Կ. Պօլիս, պանդուխտ հայերից, 14) Կ. Պօլիս, Տօնապետեանից, 15) Երնջակ վանքից—Թադէոս աբեղայ Աւետծեանից և ուրիշ շատ շնորհաւորական նամակներ և տոմսակներ մասնաւոր անձերից, ինչպէս օրինակ մի ուղերձ Ալէքսանդրօպօլի հայ հասարակութիւնից և մի ուղերձ Վլադիկավկասի հայազգի մի քանի օֆիցէրներից, և այլն։

Ստացված թանկագին ընծաները հետևեալներն են.

1) Թիֆլիսաբնակ ղարաբաղցի հայ տիկիններից—արծաթէ պսակ յօբելեարի լուսանկարով։ 2) Շուշու տիկիններից—ոսկեթել անեղնագործ մարգարտաշար բարձ։ 3) Թիֆլիսաբնակ ախալցխացիներից—արծաթէ ոսկեզօծ բաժակակալ և գդալ։ 4) Թիֆլիսի մի խումբ տիկիններից և օրիորդներից—ոսկեզօծ արծաթէ ողնի։ 5) Թիֆլիսի համկրող օրիորդներից—արծաթէ ալբէյս-պապիէ բարձով։ 8) Հայաստանի մշակներից—ոսկէ գրիչ պահարանով։ 7) Երևանի դպրանոցի աշակերտներից—արծաթէ գրիչ։ 8) Տրապիզոնի հայ երիտասարդներից—2 հատ արծաթէ բաժակակալ։ 9) Մի խումբ օրիորդներից—ալբօմ։ 10) Ալօյեանցի «Կովկաս» զինագործարանից—վահան զէնքերով։ 11) Տիգրան Նազարեանից—արծաթակազմ յիշատակարան։ 12) Աղասի Մէլիք-Այվազեանից—ոսկեզօծ արծաթէ գրիչ պահարանով։ 13) Ագուլիսի տիկիններից և օրիորդներից—ասեղնագործ բարձ։ 14) Վասպուրականցիներից—մետաղեայ պսակ։ 15) Բագուի երիտասարդութիւնից—թաւշէ արծաթազարդ պահարան ուղերձի։ 15) Բագուի հայ տիկիններից—թաւշէ արծաթազարդ պահարան ուղերձի։ 17) «Մշակի» այժմեան աշխատակիցներից—«Մշակի» բոլոր աշխատակիցների լուսանկար պատկերների հաւաքածու, 18) Մի դպրոցի աշակերտներից—Ստեփաննոս Նազարեանի մեծադիր պատկերը շրջանակով։ 19) Հայկ Տէր-Միքայէլեանից—ոսկեայ ժէտօն։ 20) Լուսանկար Ա. Տէր-Ղևոնդեանից—Գ. Արծրունու մեծ լուսանկարը։ 21) Յովսէփ Մէլիքեանից—Գ. Արծրունու պատկերը շրջանակով։ 22) Սարգիս Սողոմոնեանից—Գ. Արծրունու պատկերը շրջանակով։ 23) Երևանի հայ հասարակութիւնից—ոսկէ գաւթան ոսկէ ափսէով։ 24) Խ. Մալումեանից—«Մտքի մշակ» գիրքը փառակազմ։ 25) Թարազդարեանի կողմից—ոսկէ գրիչ։ 26) Թիֆլիսի մի խումբ օրիորդներից—ասեղնագործ էկրան։ 27) Մի խումբ պատանիներից—Ալբօմ դրօշների պատկերներով։ 28) Գաբրիէլ Սունդուկեանից—իր հեղինակութիւնները փառակազմ։ 29) Հայոց դերասանական խմբից—արծաթէ քնար պսակով։ 30) Թիֆլիսի հայ երիտասարդութիւնից—պատկեր Վանի ծովակը Բաշինջաղեանի նկարած։ 31) Վրոյր լուսանկարից—Խրիմեան հայրիկի մեծ լուսանկարը և Ներսէս պատրիարքի գերեզմանի պատկերը։ 32) Բժիշկ Տէր-Գրիգորեանից (Թիֆլիսեցի)—արծաթէ բաժակակալ։— 33) Մի ռուս օրիորդից,—մի հատ թղթապանակ։ 34) Հրէական համայնքից—տուփ ոսկէ աստուածաշնչով։ 35) Աստուածատուր Գէորգեանից—ալբօմ։ 36) Գ. Բաշինջաղեանից,—մի մեծ պատկեր պէյզաժ։ 37) Ռօինով ֆօտօգրաֆից—Արծրունու մեծ լուսանկարը։ 38) «Արօր» տպարանի կառավարիչ Սարգիս Սողոմոնեանից ձեռանկար Արծրունու մեծ պատկեր։ 39) Թիֆլիսի մի խումբ օրիորդներից—Թաւշեայ ասեղնագործ թղթապանակ։ 40) Թելաւի հասարակութիւնից—ոսկեզօծ թանաքաման և ոսկէ գրիչ։

Ուղերձներից յետոյ Իշխան Ամատունին կարդաց Գօրու քաղաքային դպրոցի չքաւոր աշակերտներին օգնող ընկերութեան պաշտօնական գրութիւնը, որով յայտնվում է թէ ընկերութիւնը միաձայն ընտրել է Գ. Արծրունուն մշտական պատուաւոր անդամ, որի համար և ուղարկել է դիպլօմ։

Վրաց յայտնի բանաստեղծ իշխան Ակակի Ծէրեթէլի մի քանի համակրական խօսքերով շնորհաւորեց Գ. Արծրունուն և իր ուրախութիւնը յայտնեց, որ այդ օրվայ տօնին միացել են ընդհանուր սեղանի վրա և վրացիները։

Այս բոլոր ճառերին և շնորհաւորութիւններին Գ. Արծրունին պատասխանեց մի ճառով, որ մի քանի անգամ ընդհատվեց բուռն ծափահարութիւններով և կեցցէներով։

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 8-ին նոյն շէնութեան մէջ դերասանական խումբը մի ներկայացում և մի կենդանի պատկեր տուեց ի պատիւ Արծրունու։ Ներկայացումից յետոյ խումբը մի գեղեցիկ պսակ և քնար ներկայացրեց Գր. Արծրունուն։

Հարկաւոր ենք համարում աւելացնել, որ զանազան քաղաքների և կորպօրացիաների կողմից յատկապէս հետևեալ պատգամաւորներն էին եկել. 1) Բաթումից—պ. Աստուածատուր Կաճկաճեան, 2) Գանձակից—բժիշկ Մէլիք-Բէգլարեան, Յովսէփ Մէլիք-Բէգլարեան և Նուբարեան, 3) Բագուից—Առաքել Սարուխանեան, 4) Բալախանից—Արսէն Կրասիլնիկեան, 5) Շուշուց—Համբարձում Առաքելեան։ Մոսկվայի հայ հասարակութեան կողմից պրօֆէսօր Ղամբարեան ուշացել էր ճանապարհին, իսկ ուրիշ տեղերից նշանակված միւս ներկայացուցիչների ցուցակն արդէն վերևում յիշված է։

Մի ուրիշ անգամ մենք մի համառօտ հաշիւ կը ներկայացնենք տեղական թէ ռուս և թէ հայ մամուլի կողմից արտայայտած մտքերի մասին։

Հ. Առաքելեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Այսօր, հինգշաբթի Համբարձման տօնը լինելով, չաբաթ, մայիսի 12-ին, «Մշակի» համարը չի հրատարակվի, այլ «Մշակի» № 53 կը հրատարակվի երեքշաբթի, մայիսի 15-ին։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Ռուսաստանից եկող նոր գաղթականներին պէտք է բնակեցնեն Կարսի կողմերում։

—

Էջմիածնից մեզ գրում են, որ Արիստակէս եպիսկոպոս Սեդրակեան իրաւունք է ստացել Կաթողիկոսից՝ իր առողջութիւնը վերականգնելու համար, հեռանալ Էջմիածնից և գնալ Ռուսաստանի հարաւային կողմերը։

—

Այս օրերս նշանակված էր Նորաշէնի օրիորդաց դպրոցի հոգաբարձական ընտրութիւն, և այն էլ երկրորդ թէ երրորդ անգամ։ Առաջնորդը դպրոց գալով, և մի ժամից աւելի սպասելով,

տոխպվեց յետ գնալ՝ առանց ընտրութեան ներկայ լինելու, որովհետև ընտրութիւն անելու համար ծխականներից համարեա ոչ ոք չէր եկել....

—

Այս օրերս առանձին գրքով լոյս տեսաւ Րաֆֆիի «Հայ կինը» և «Հայ երիտասարդութիւնը» գրուածները, որոնք 1879 թւականին տպագրվեցան «Մշակի» մէջ: Գիրքը բաւական մեծ է, 222 երես: Գինը նշանակված է 1 րուբլի 50 կոպէկ: Ի դէպ, հարկաւոր ենք համարում յիշել, որ հանգուցեալ գրողի մի քանի ուրիշ գրուածներն էլ շուտով լոյս կը տեսնեն:

—

Այսօր, հինգշաբթի օր, Խօջիվանքի գերեզմանոցում կատարվելու է Րաֆֆիի գերեզմանի վրա հոգեհանգիստ: Չենք կասկածում որ հայոց երիտասարդութիւնը իր ներկայութեամբ կը յարգի տաղանդաւոր և համակրելի գրողի յիշատակը:

—

Ֆրանսիական օպէրէտային խումբը շաբաթ օր, տալիս է իր վերջին ներկայացումը: Վերջին ժամանակներս հասարակութիւնը միանգամայն չէր յաճախում Թատրոն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Վիէննայից գրում են, որ Բ. Դուռը յանձնառու եղաւ բաւականութիւն տալ Ջերնօգօրիային առնաւուտների արած աւազակութեան համար:

—Անգլիական լրագիրները, իբրև քաղաքական նորութիւն, հաղորդում է, որ Ռուսաստանի և Գերմանիայի յարաբերութիւնները շատ բարեկամական են:

—Լօնդօնից գրում են, որ այդ քաղաքի ազգաբնակութիւնը ընդամենապէս մեծ յարկանք ցոյց տուեց Ստենլիին:

—Կրիսպի այս օրերս յայտնեց պատգամաւորներին ժողովում, որ Իտալիայի քաղաքավարութիւնը պատերազմական չէ:

—Լորդ Րօզբերի հրաւիրել է Հերբերդ Բիսմարկին իր մօտ հիւր լինել մի քանի շաբաթ Անգլիայում:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 մայիսի: «Новости» լրագրի տեղեկութիւններին նայելով՝ պանդուխտների կանոնների վերաքննութիւնը կաւարտվի միմիայն աշնանը: Լուրերին նայելով, հարց է յարուցված՝ կայսրութեան գաւառական քաղաքներում որբանոցներ հիմնելու դէմ եղած արգելքները վերացնելու մասին:

ԵԱԼՏԱ, 7 մայիսի: Երէկ «Էրիկլիկ» զինուորական նաւով այստեղ հասաւ իտալական Թագաժառանգը և ձիով ուղևորվեց Սեվաստօպօլ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 մայիսի: Այսօր լեռնային ինստիտուտի դահլիճում տեղի ունեցաւ կայսերական հանքաբանական ընկերութեան նախագահ դուքս Նիկօլայ Մաքսիմիլիանօվիչ Լէյխտենբէրգսկու 25-ամեակի տօնախմբութիւնը, ներկայութեամբ Մեծ Իշխան Կոնստանտին Կոնստանտինօվիչի, պրինցուհի Եվգենիա Մաքսիմիլիանօվնա Օլդենբուրգսկու, պրինց Պետր Օլդենբուրգսկու, ֆինանսների մինիստրի, պետական խորհրդի անդամ Պոսիէտի, համալսարանի, ճեմարանի, և ինչպէս ռուսաց, այնպէս էլ օտար գիտնական ընկերութիւնների ներկայացուցիչների: Յօբելեարին շնորհվեց գեներալ-ադիւտանտի աստիճան, ինֆանտէրիայի գեներալի կոչումով:

ՊԵՏԵՐՎԱՐԴԻՅՆ, 7 մայիսի: Ալէքսանդր կայսրի անուան № 61 հետևակ գնդի յօբելեանին եկաւ ռուսաց զինուորական լիագօր Զուեվ: Ամրոցի եկեղեցում տեղի ունեցաւ ժամերգութիւն՝ ուղղափառ արարողութեամբ. գունդը հանդիսաւոր մարշով անցաւ ռուսաց ներկայացուցչի առաջ: Օֆիցէրական բնակարանի մէջ ճաշ էր պատրաստած: Ընթերցվեց Թագաւոր կայսրի շնորհաւորական հեռագիրը: Ճաշի ժամանակ գնդապետ Գէշէման ասեց, որ գունդը պարծենում է Թագաւոր Կայսրի խօսքերով, և յայտնում է Թագաւորին խորին երախտագիտութիւն և շնորհակալութիւն: Երեք անգամ կրկնված «ուրայից» յետոյ 24 անգամ Թնդանօթ արձակվեց և նուագախումբը ածեց ռուսաց ազգային օրհներգը: Զուեվ երեք անգամ կանչեց «hoch» ի պատիւ աւստրիական կայսրի, նուագախումբը ածեց աւստրիական օրհներգը և 24 անգամ Թնդանօթն արձակեցին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 մայիսի: Կիրակի օր, Ձմեռնային պալատի մեծ տաճարում տեղի ունեցաւ Նորածին Մեծ Իշխանուհու Մարիա Պավլօվնայի մկրտութիւնը: Ժամերգութիւնից յետոյ, Թագաւոր կայսրը, Թագաժառանգի հետ, և Թագուհի կայսրուհին յոնաց Թագուհու հետ միասին գնացին Մեծ Իշխան Պավէլ Ալէքսանդրօվիչի պալատը. պալատի դահլիճներում նախաճաշիկ էր պատրաստած: Կիրակի օր, Թագաժառանգին, Նրա ծննդեան օրվայ առիթով, շնորհաւորութիւններ մատուցին ի միջի այլոց և այն անձինք, որոնք Նորին Բարձրութեան գիտութիւններ են դասախօսում, նոյնպէս և Ատամանեան գնդի օֆիցէրները:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Մայիսի 8-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. . .	87 ր.	20 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . . .	42 »	72 »
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . . .	34 »	60 »
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	2 »
Մաքսային կուպօններ — . . .	140 »	— »
Արծաթ — — — . . .	1 »	8 »
Բօրսային դիսկօնտներ — . . .	5½ և 7%	»
Պետ. բանկի 5% տոմս 1-ին շրջանի.	99 »	75 »
— — — — 2-րդ —	100 »	— »
— — — — 3-րդ —	99 »	75 »
— — — — 4-րդ —	99 »	75 »
— — — — 5-րդ —	99 »	75 »
— — — — 6-րդ —	99 »	75 »
6% ոսկեայ ռէնտա	151 »	— »
4% ոսկեայ փոխառութիւն	— »	— »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	99 »	87 »
— — — 2-րդ —	99 »	87 »
— — — 3-րդ —	100 »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	228 »	— »
— — երկրորդ —	213 »	50 »
— — երրորդ ազն. կալ. բ.	210 »	50 »
Պետական. երկաթուղային ռէնտա .	100 »	— »
5½% ռէնտա	103 »	50 »
4% ներքին փոխառութիւն	86 »	87 »
5% գիւղ. Թղթ. ազն. կալ. բանկի	99 »	75 »
4% Վլադիկ. գիւղ. հող. բանկի. .	112 »	50 »
4½% գրաւական Թղթեր կալուած.		
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	104 »	— »
— — — Թղթադ.	95 »	— »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.		
ընկերութեան օբլիգացիաները. .	95 »	62 »
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	95 »	— »
Օդէսայի — — .	95 »	— »
Թիֆլիսի — — .	— »	— »
Գրաւ. Թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	— »	— »
— — Քութայիսի — — .	— »	— »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ց Ա Ց Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
MESSAGERIES MARITIMES
(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ԼՕՆԴՕՆԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ

Ուրբաթ, 18/30 մայիսի դուրս կը գնայ ԲԱԹՈՒՄԻՑ DOURO (ԴՈՒՐՕ) շոգենաւը, նաւապետ VERNET (ՎԵՐՆԷ), դէպի Կ. Պօլիս, Մարսէլ, Հավր և Լօնդօն, մնալով և միջանկեալ նաւահանգստները:

Ագէնտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գ. ԷՍՍԷՆԺԷՐ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ ԳԷՈՐԳ ՀԵԶՈՒԲԵԱՆ ՀԵԶՈՒԲԵԱՆՑ, իսկ ԲԱԳՈՒԻ մէջ ԳՕԼԴԼՈՒՍ: 1—2

Լոյս տեսաւ մամուլի տակից
ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
Ա.
ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԵՒ ՆՐԱ ՔՍԱՆ ՀԻՆԳ ՏԱՐՎԱՑ
ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ
(1865—1890)
Աշխատասիրեց Ա. ԵՐԻՑԵԱՆՑ
Ծախվում է բոլոր գրավաճառանոցներում: Գինը 50 կոպէկ է: 1—10

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Ր Ա Ֆ Ֆ Ի Ի
„ՀԱՅ ԿԻՆԸ“ ԵՒ „ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ“
Գինն է 1 րուբլի 50 կոպէկ:
Վաճառվում է հեղինակի այրիի մօտ:
Հասցէն՝ Садовая улица, домъ докт. Лисицева № 29, Аннѣ Меликъ-Акопянъ: 1—10

Պ Ա Հ Ե Ս Տ
Գ. ԱԴԵԼԽԱՆՕՎԻ ԵՒ ԸՆԿ.
ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԻ
Երևանեան հրապարակի և Միջին-փողոցի անկիւնում, գեներալ Տէր-Ասատուրօվի նախկին տանը:

ՊԱՏՐԱՍՏ ԿՕՇԻԿՆԵՐ տղամարդկանց և կանանց համար, ամենանոր ձևերի, Ջուխտ-Ջուխտ ծախվում են գործարանական գներով:

ԿԱՇՈՒԵՂԷՆ ԱՊՐԱՆՔ. Իւֆտ սպիտակ և սև, ամեն տեսակի կօնինա, օպօյկա, սաֆիան, շագրէն, իւֆտի վիտիաժկա, պօլուվալ, պօդօշվա, սէդէլնի և սիրօմյատնի առված կաշիները:

ՔԵՉԱՅԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ. ամեն տեսակի քեչաներ և լեզգու եափնջիներ:

Գլխաւոր ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ գտնվում է կաշու գործարանին կից, Թիֆլիսում, Երևանեան շօսսէի վրա, սեփական տանը: 10—10 (Հ.)

Մ. Գ. ՑԷՑՏԼԻՆԻ
ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԻ ՄԱԳԱԶԻՆԻ
ՕՊՏԻԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ

Պալատի այգու դիմաց, անկիւնի մագազինում, ստացված է մեծ ընտրութիւն՝ ոսկեայ, Նոր ոսկեայ, նիկելեայ, պողպատեայ և կրիայի ոսկորից ԱԿՆՈՑՆԵՐ, ՊԷՆՍՆԷՆԵՐ և ԼՕՐՆԷՏՆԵՐ: Թատրօնական և դաշտային ԲԻՆՕԿԼՆԵՐ, ՋԵՐՄԱՉԱՓԵՐ. Թէ սենեակների, Թէ դուրսը կախելու և Թէ վաննաների համար: Վերստուգված և վկայական ունեցող ՄԱԿՍԻՄԱԼ ջերմաչափեր: Լօրնէտի և պէնսնէի համար ոսկեայ, արծաթեայ, Նոր-ոսկեայ շղթաներ, նմանապէս մետաքսեայ և մետալական Թելեր:

Ակնոցներ և պէնսնէներ տրվում են նմանապէս բժիշկների պատուէրով:

Մագազինում յանձն են առնում նմանապէս փչացած իրերի նորոգելը և ապակիների գնելը:

ԳՆԵՐԸ ամենաչափաւոր են: 16—50 (Հ)

Լոյս տեսաւ մամուլի տակից
ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ
վէպիկը
ԱՅՆՏԵՂ ԵՒ ԱՅՍՏԵՂ
Գինն է 10 կոպէկ: Հարցնել գրավաճառանոցներում: 3—10

ՓԱՒՍՏՈՍ ԲՈՒԶԱՆԴ
Ե. Մ.
ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊ.
Ծախվում է „Աղբիւրի“ և կենտրոնական գրավաճառանոցներում: 3—5

ԲԺԻՇԿ Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
Ընդունում է հիւանդներին առաւօտեան ժամի 9—11-ը, կամ երեկոյեան 5—6-ը:
Ֆրէյլինսկայա փողոց, տուն իշխան Արղութեանի, № 12, Ազնուականների բանկի դիմաց: 5—5

ՊՐՕՎԻԶՕՐ Ա. ՇՏԷԽԷՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ
ԱՏԱՄՆԵՐԻ ՑԱՒԻ ԵՒ ՓՉԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ
ՊՕԴՕԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԴԵՂ ԿԱԹԻԼՆԵՐ 50 ԿՈՊ.
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՕԿԱՑԻՆԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱՑԻՆ ԷԼԻԿՍԻՐ 80 ԿՈՊ.
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՏԱՄՆԱՑԻՆ ՓՈՇԻ 30 ԿՈՊ.
ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ. ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ Դեղագործական ապրանքների կովկասեան ընկերութեան մէջ և պ. պ. Շահպարոնեանցի, Մակկէրի, Սէնչիկօվսկու և Ագմուրօվի դեղատներում:

Зубныя капли: кор. 50 к.
Зубной порошокъ: кор. 30 к.
Зубной эликсиръ: фл. 80 к.
А. ШТЕХЕРЪ
11—52 (Հ.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 9 Мая 1890 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д каз.